

ILUSTRIRANI SLOVENEČ

TEDENSKA PRILOGA SLOVENCA

Leto VI

9. novembra 1930

Štev. 45

Po jesenskem deževju

Pogled s strehe Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani proti severozapadu.

Foto Ilustr. Slovenec

Svečana proslava 15 letnice obrambe Belgrada. Dne 19. oktobra se je vršila v Belgradu slovesna proslava v spomin pred 15 leti padlim branilcem naše prestolice. V univerzitetni dvorani se je vršila komemorativna akademija, katere so se udeležili številni odličnjaki, nato je bil pa na Kalimegdanu cerkveni obred (glej spodnjo sliko), ki ga je opravil sam patriarh.

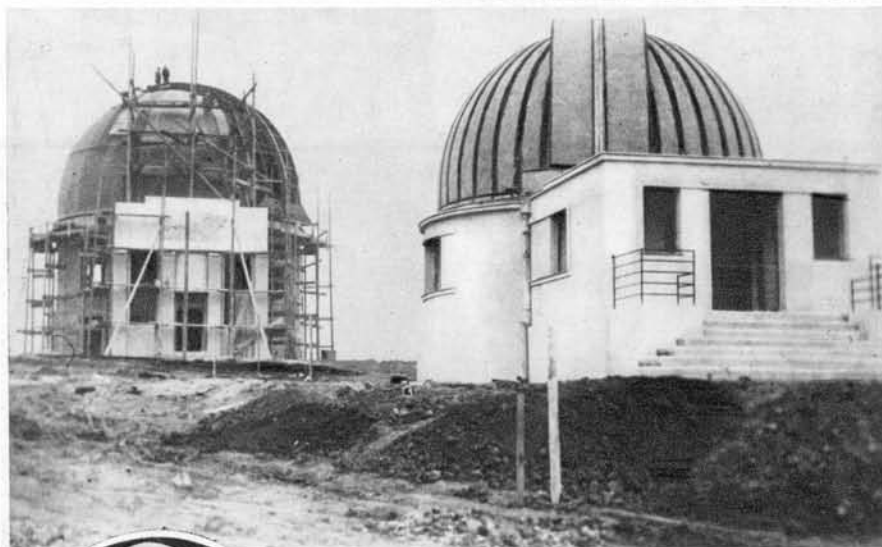

Dr. Robert Flider,
novi češkoslovaški poslanik na našem
dvoru.

Na desni: Slovenski motiv dobil v Ameriki drugo nagrado. Nedavno je razpisal veliki ameriški list »Washington Post« nagrado za najlepši fotografičen posnetek. Konkurenca je bila seveda silno velika. Prvo nagrado je dobil češkoslovaški motiv podkovskega kovača, drugo nagrado pa slika »Žagarjev mlin v Horjulu«, ki jo je posnel letošnjeg poletje naš ameriški rojak Fr. Rožnik ob priliki svojega poseta v domovini. Nagrajene slike so bile objavljene v ilustrirani prilogi navedenega lista dne 5. oktobra. Mi objavljamo sliko v originalni velikosti.

Spodaj: Novi astronomski observatorij, ki ga grade v Belgradu in ki bo tretja največja zvezdarna sveta (večji sta le še v Berlinu in v Tokiju).

Na desni: Brigadni general Jovan Veselinović, novi vršilec dolžnosti poveljnika naše dravske divizije. Spada med najodličnejše častnike naše armade in prepričani smo, da si bo znal hitro osvojiti tudi slovenska srca, kakor večina njegovih prednikov.

Na levi: Rezervni podpolkovnik Milan Radosavljević, predsednik Zveze rezervnih častnikov in vojakov kraljevine Jugoslavije, ki je bil na letošnjem kongresu Fidaka v Ameriki izvoljen za predsednika te velike medzavezniške organizacije.

France Rus, širom Slovenije znani pevec, ki je obhajal prejšnji mesec 60 letnico rojstva in 40 letnico svojega sodelovanja pri naši slovenski operi.

Dekleta in fantje Ojsterske vasi pri Št. Juriju ob Taboru pod lepim slavalokom, ki so ga postavili v pozdrav svojemu novemu župniku ob priliki njegovega slovesnega prihoda v župnijo.

Na levi: Kleparji tvrdke Mihelič iz Ljubljane ob priliki prekrivanja strehe naše banke palače, ki je bila letošnje poletje vsa prenovljena.

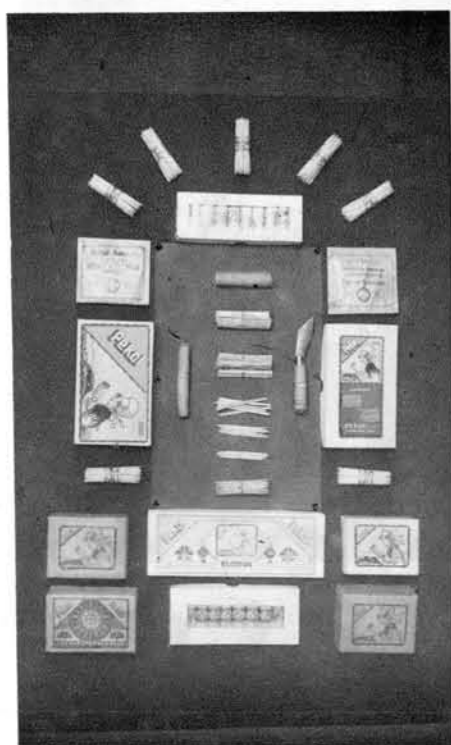
Na desni: Naše najstarejše Kočvarice (od leve na desno): 86 letna A. Juran, 99 letna Marija Brinskelle in 85 letna U. Luscher, vse iz Gač pri Čermošnjicah. Te vasi danes sploh ni več, ker se je prebivalstvo zaradi skrajno neugodnih klimatičnih razmer že pred pol stoletjem izselilo v razne druge vasi občin Čermošnjice in Planica. Kjer je stala nekoč vas, so postavili letos spomenik, ki je viden za starkami.

Duhovščina Dolenjske (razen tistih, ki so se že poprej odpeljali), zbrana ob priliki prosvetne konference v Trebnjem, dne 25. avgusta t. l.: Od leve na desno sede: Fr. Vrhovec, župnik na Krki; M. Očepek iz Grobelj, predsednik kamniškega prosvetnega okrožja; A. Košmerlj, stolni vikar v Ljubljani; p. Benedikt Bolcar, župnik-vikar v Stični; I. Tomažič, dekan v Trebnjem; K. Cerin, prošt v Novem mestu; knezoškof dr. Rožman; dr. T. Klinar, arhidiakon za Dolenjsko; J. Plantarič, kap. kanonik v Novem mestu; P. Natlačen, župnik v St. Rupertu in K. Supin, župnik v Trzinu. — V srednji vrsti stoje: J. Jamnik, bogosl. iz Mirne peči; J. Strah, kaplan v Mokronogu; H. Povše, d. sv. in župnik na Čatežu; J. Sesek, župnik v Brusnicah; p. Ladislav Pintar iz Novega mesta; I. Omahen, župnik v Beli cerkvi; Š. Terškan, župnik v Šmihelu pri Novem mestu; F. Neubauer, hatehet v p.; J. Černilec, župnik v St. Janžu; V. Zor, tajnik Prosvetne zveze v Ljubljani. — V tretji vrsti stoje: L. Čampa, bogsl. iz Vel. Poljan; M. Jenko in S. Jeglič, kaplana v Trebnjem; J. Fink, bogsl. iz Šmihela pri Novem mestu; I. Pečnik, kaplan v Šmihelu pri Novem mestu; M. Gorše, kaplan v Sv. Križu p. L.; A. Oman, kaplan; A. Švelc, kaplan v St. Petru pri Novem mestu; B. Kek, kap. vikar v Novem mestu; P. Flajnik, kaplan v St. Rupertu; S. Grims, kpl. v St. Rupertu; J. Siraj, župnik v Mirni; F. Vidmar, kaplan na Krki; J. Oven, beneficijant v St. Vidu pri Stični; V. Zakrajšek, kaplan v Trzinu in L. Erzin, župnik v Sv. Križu pri Litiji. — Vseh udeležencev pri tej važni konferenci je bilo 53 iz 5 dekanij.

Zobotrebčarki iz Malih Lašč.

Geneza (nastanek) zobotrebca. Slika nam kaže ves razvoj zobotrebca iz koščka lesa do okusno zapakiranega zavoja zobotrebcev, kakršni prihajajo na inozemski trg. Obenem je videti edini dve orodji za izdelovanje zobotrebcev.

Zgoraj na desni: Narezovanje lesa za zobotrebce po meri.

Na desni: Kmetiška družina iz Malih Lašč pri izdelovanju zobotrebcev.

Iz naše domačlovenske obrti

Zobotrebci

»Uči deda svog unuka« — kakor v narodni pesmi. Igraje se priuči mladi svet izza rana koristnemu delu in dela vse zimske mesece, da zasluži nekaj stotakov. Zobotrebec je stalen gost naših miz. Malokdo pa ve, kako se izdeluje. Poznamo dva glavna tipa — ploščnat in okrogel. Prevladuje okrogel, ker je bolj praktičen. Za izdelovanje zobotrebcev se uporablja: smreka, leska, kapčevina, bela jelša i. dr. Najprej se nažagajo konci lesa, ki imajo dolžino zobotrebcev. Ti konci se razpolove, razčvetirijo in včasih jih razpolove še bolj na tanke dele. Za šiljenje zobotrebcev uporabljajo »nož« ali bolje rečeno »nožek« z ostrim navzgor zakrivljenim rezilom. Ta specialna rezila delajo domači kovači. Z neverjetno spretnostjo in naglico se ošpičijo zobotrebci, ki se kopicijo na mizi. Potem jih posuše in povežejo v butarice. V butarici je navadno 50–80 zobotrebcev. Letno se naredi čez 6 milijonov butaric, kar bi zneslo čez 500.000.000 zobotrebcev. Koliko ur vztrajnega dela in zatajevanja je v tem številu! Do tu opravljajo vsa ta dela »producenti«. Potem prevzamejo blago trgovci, ki morajo gledati, da ga razpečajo. Važno je sortiranje blaga po obliki, velikosti, fasoni in kakovosti lesa. Najvažnejše je takorekoč paketiranje robe. V prometu je skoraj 20 vrst zobotrebcev, ki dobe v elegantni embalaži tudi svoja eksotična imena n. pr. Ideal, Hygiea, Sanitas, Globus, Imperial, Royal-Sanitas, Mercur, Ekonom itd. Iz higijskih razlogov jih desinficirajo.

Zobotrebce izdelujejo na Izanskem, okoli Grosuplja, Velikih Lašč, Roba, Blok in St. Vida nad Cerknico.

Čez 150 siromašnih družin se ukvarja s tem mučnim poslom vso zimo. Okoli 50 trgovcev se bavi z razpečevanjem zobotrebcev, kar postaja vedno bolj težavno, ker je posegla tudi v vmes industrija.

Naš zobotrebec potuje daleč po svetu. Izvaža se v Avstrijo, Češkoslovaško, Francijo, Italijo, Nemčijo, Madžarsko, Romunijo, Turčijo, v Severno in Južno Ameriko.

Spomnite se pri bogatoobloženih mizah tudi luksuznih domačih zobotrebcev, da odpade na ta način tudi drobtina za naše najpotrebnejše.

»Kranjski cekarji«

Pod tem imenom pozna trgovski svet lične pletene izdelke, ki jim je domovina skoraj neznana. Kako lični so cekarji iz pisane slame! Svoj čas so bili poleg rdeče marele zvesti spremljevalci naših kmečkih popotnikov in romarjev. Zaradi svoje ličnosti, trpežnosti in cenenosti imajo zasiguran obstoj.

Cekarje izdelujejo v Podgorici, na Pšati, v Dragomelju, v Soteski, pri Sv. Jakobu ob Savi in v Šent Pavlu. Okoli 40 družin se peča s tem domačim obrtom. G. šolski upravitelj I. Petje je vpeljal v osnovni šoli pri Sv. Jakobu ob Savi to koristno delo pri rokotvornem pouku, kar je toplo pozdraviti.

Iz sedmih slamnatih niti pletejo »kite«. Sto kit tvori »butaro«. Kite barvajo zeleno, rdečo, temnovijolično ali modro. Na lesene modele namotajo osnovo v vodoravni legi. S posebnimi šivankami prepletajo potem v pokončni legi kite in »potegnjač« služi za utiranje pota kitam, da se ne trgajo. Ročaj se priplete posebej k cekarju. Po velikosti delijo cekarje v »sigrčke« (najmanjši), »šolarje«, »drajerje«, »felarje«, »finfarje« in »seksarje«. Po trije cekarji, vdjani eden v drugega, tvorijo »pajkele« in na »pajkelec« jih prodajajo. Čez zimo napravijo precej tega blaga in spomladi se oglasijo po tamošnjih vaseh prekupci, ki trgujejo s cekarji na debelo. Zaslugek je zelo skromen in znana slovenska pridnost in skromnost se le uveljavlja tudi pri tem delu, ki zahteva zelo veliko vztrajnosti in potrpežljivosti. Zato je to delo zlasti za mlad svet zelo vzgojno, ker ga vzgaja k vztrajnosti, pridnosti in varčnosti.

Izdelovanje slamnatih cekarjev na osnovni šoli pri Sv. Jakobu ob Savi. Zadaj pletejo kite, drugi pletejo cekarje na modelih, dečka pri peči likata slamnate kite na lesenem likalniku.

Na desni: Šolski otroci pod vodstvom upravitelja Petja pri pletenju slamnatih kit; pod mizo so butare gotovih kit.

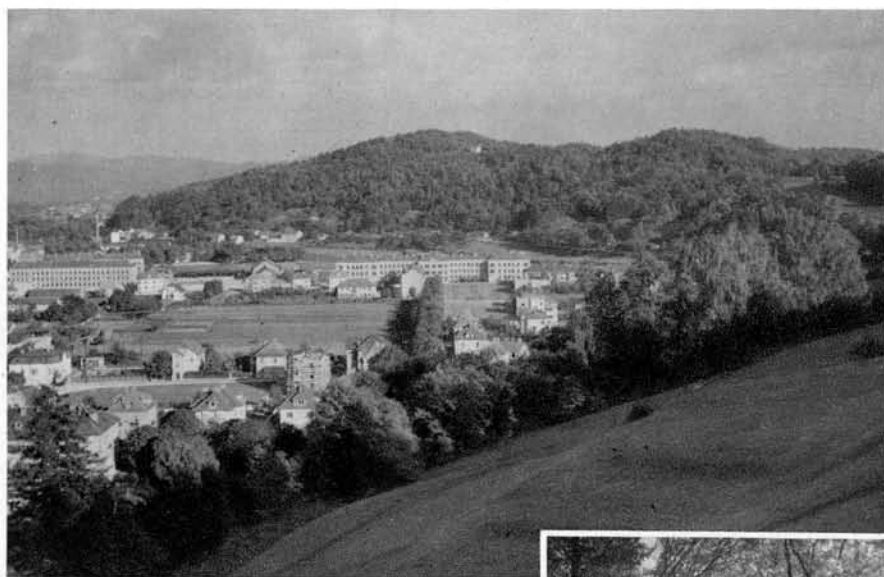
Spodaj: Kmetiška družina (Fr. Gregorca iz Soteske) pri pletenju kranjskih cekarjev.

Spodaj: Razvoj kranjskega cekarja (od desne na levo): Začet cekar na modelu, napol pleten cekar, pletenje roča, izgotovljeni cekarji.

Moderna Ljubljana in Golovec

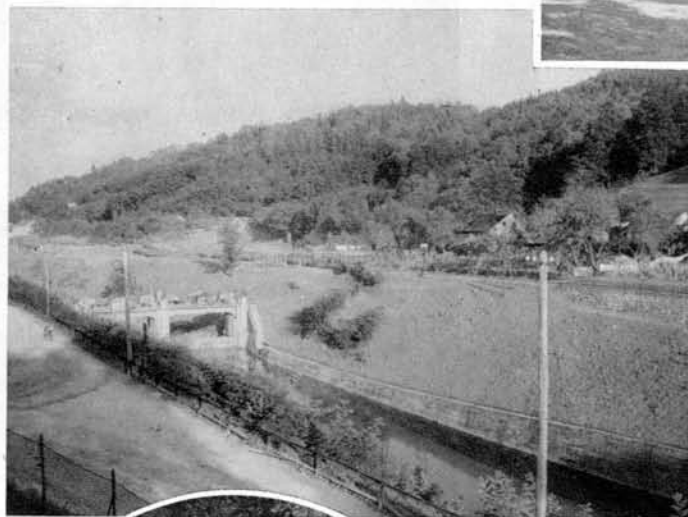

Pogled na Golovec z ljubljanskega Grada.

Na desni: Motiv iz golovških gozdov.

Spodaj: Pogled na Golovec in Hradeckega vas z zatvornicami čez Gruberjev kanal; tu bi bila nujno potrebna brv, ki bi vezala Streliško ulico in Vojvode Mišiča cesto s Hradeckega vasjo.

Pogled z Golovca na Ljubljansko barje in Krim.

Jesenski motiv z Golovca.

Na desni: Pogled z Golovca na Ljubljansko polje. V ozadju Posavje, spredaj vasi moščanske občine.

Odkod neki to ime Golovec? Saj danes ni nikjer več gol, marveč čez in čez gosto zaraščen. Toda še pred 40 leti je Golovec kazal svoja gola, rjava rebra.

Čim je ljubljanski župan Hradecki sredi minulega stoletja naselil Podgolovec, so novi posestniki obdelali in zasadili vznožje in del pobočja; mestna občina pa je začela v osemdesetih letih zasajati drče in grape z borovci in macesnom, na najhujših strminah pa je zajezila nadaljnje udiranje zemlje s plotovi iz vrbja. V malo desetletjih se je Golovec popolnoma zarastel in gozdni zrak se pretaka prav do ceste.

V prejšnjih dobah je bil Golovec last rakovniške graščine. Po smrti zadnjega lastnika Tomaneka — v devetdesetih letih — pa se je parceliral. V naslednjih letih je potem tudi mestna občina ljubljanska odstopila svoj svet tamkajšnjim posestnikom.

Golovec je za moderno Ljubljano ogromnega pomena. Tu ima glavni del svojih pljuč. Tu bo morala urediti izprehajališča, otroška igrišča in solnčišča za ves južnovzhodni in južozapadni del mesta.

Ljubljanska mestna uprava je posvečala Golovcu doslej vse premalo pozornosti. Če se je razvil naš Tivoli z Rožnikom enostransko v elegantno izprehajališče, kulturno in gospodarsko razstavišče, športni mejdan in zabavišče, potem se mora izrabiti vsaj Golovec za socialno zdravstvene svrhe. Moderna Ljubljana se mora z Golovcem prometno kar najtesneje zvezati.

Poroka bolgarskega kralja

V soboto, 25. oktobra, se je vršila v Assisiju, središču frančiškanskega reda in ob zadnjem počivališču njegovega velikega ustanovitelja, poroka bolgarskega kralja Borisa s hčerko italijanskega kralja, Ivanko. Svatba se je vršila seveda z največjimi slovesnostmi in italijanski listi so ob tej priliki glasno poudarjali njen politični pomen. Slovenci želimo ob tej priliki visokemu paru vso srečo, ki je pa po našem mnenju ne bi našla na potih, ki jima jo vsiljuje italijanski tisk. Kralj Boris vlada slovanski državi in po mladi kraljici se pretaka slovanska kri, zato je njiu mesto samo v bratski slovanski družbi. — Slika na desni nam kaže poročni spreved, ki zapušča cerkev; spredaj je videti bivšega bolgarskega kralja Ferdinanda z italijansko kraljico, za njima italijanskega kralja z bivšo grško kraljico Zofijo.

Mladoporočeni bolgarski kraljevi par prihaja iz cerkve v Assisiju.

Se ena bolgarsko-italijanska zaroka: Eudoksija, sestra bolgarskega kralja, in vojvoda Karel Spoleto, ki se tudi v kratkem zaročita.

Na levi: Pogled na razvaline Viljemovega šahta v rudniku v Alsdorfu, kjer je 21. oktobra radi eksplozije izgubilo življenje 276 rudarjev. Na dan pogreba se je pa pripetila slična katastrofa v rudniku v Meybachu, kjer je ostalo 99 mrtvih.

Spodaj: Brezposelnost — svetovna katastrofa. V velikih kulturnih državah navajajo danes že 12 do 15 milijonov brezposelnih, največ v Ameriki, Angliji in Nemčiji. Slika nam kaže mase brezposelnih pred magistratom v Clevelandu, kjer čakajo na podporo.

Na levi: Vargas, novi preds. Brazilije. V pravkar končani braziljski revoluciji je bil strmoglavljen dosedanji preds. Washington Luis in zaprt tudi Julio Prestes, ki bi imel nastopiti predsedniško mesto dne 15. tm. Začasna vojaška vlada je sedaj pozvala na to mesto Vargasa, dosedanjega preds. zvezne države Rio Grande do Sul.

rdeča

modra

rjava

violetna

rdeča-modra

siva-rdeča

modra

lila

rjava

zelena

Znamke švicarske zračne pošte iz l. 1925., 1925. in 1929. Znamke so izredno okusne in krasno izdelane. Želeti bi bilo nujno, da bi začela tudi naša poštna uprava posvečati res umetniško izdelanim znamkam čim večjo pozornost. Ali bi ne bilo umestno, ko bi tudi pri nas dobili za izpremembo enkrat n. pr. serije znamk z našimi najlepšimi pokrajinami.

A. Derental:

30

Singapurska krasotica

Povest

Rahmanov je obstal. To je torej zaključek, h kateremu ga je pripeljal vzlet razburjenih misli. Zdel se mu je napoved neizprosnega notranjega glasu, ki je bil v zadnjem času pozabljen, a je zdaj zopet spomnil nase. Rahmanov je uvidel, da je našel pravo pot. Bila je to slejkoprej ista pot: stradanje, trpljenje in borba.

»Torej je odmor končan!« je pomislil in se moral nasmehnuti lastni usodi. »Zdaj se prične zopet novo dejanje! A kako, kdaj in na katerem odru? No, to vse lahko premislim še jutraj. Rana ura — zlata ura!«

Utrujen od pozne ure in razmišljanja, katerega se je bil že odvadil, se je pričel Rahmanov slačiti.

»Ah, saj res!« se je nenadoma spomnil. »Jutri imam še sestanek! Ali je res potrebno, da grem tja? Morebiti pa ni? Hotel sem se zaljubiti v to žensko, a iz te moke ne bo kruha. Preveč sem tvegjal in se ne smem izneveriti svoji vesti. Torej? A prosila me je, naj na vsak način pridem tja. To pomeni, da mi ima še nekaj povedati!«

In Rahmanov je upihnil luč v zavesti, da res mora jutri ob štirih biti v botaničnem vrtu, kakor ga je prosila Harum Čandana.

XII.

Nenadoma se je zbudil, kot da bi ga bil kdo za ramo stresel. Bila je še tema. Komaj se je pričlenjalo svitati. Samo sence po kotih sobe so za spoznanje obledele, in sredi stene se je risalo od mesečine belkasto okno. Sredi okna pa se je videla neka, nepremični človeški postavi slična, črna senca. Rahmanov se je podprl s komolcem. Črni madež sredi okna se je rahlo zganil. Zdaj ni bilo nobenega dvoma. Nekdo se je poskušal splaziti v sobo in sicer tako tiho, da Rahmanov ne bi ničesar slišal, če se ne bi slučajno zbudil. Rahmanov je skočil s postelje in planil k oknu. Poprej vidna človeška senca je takoj izginila. Rahmanov je še videl kako je nekdo po opičje spretno stekel vzdolž nazidnega venca do hišnega ogla. Nato je slišal urno pra-

sketanje ob vodnem žlebu, nakar je zadonel skok na tlak. Rahmanov je stanoval v prvem nadstropju in dokaj visoko; sličen skok je vsekakor zahteval dosti izkušenosti ter predvsem hladnokrvnosti.

»Ali je mogoče, da me je Kiersten že obiskal?« je pomislil Rahmanov. »Glej ga no! Kako je uren!«

Prisluhnil je. Vse je bilo tiho. Človeku, ki je poskušal pri njem vlomiti, se je bilo menda že posrečilo neslišno izginiti, ali pa se je potuhnil kje blizu, za oglom. Rahmanov je zapustil okno.

»Vraga! Kaj naj zdaj počnem? Zaradi tega mi menda ne bo treba bdeti vso noč? To bi bilo predolgočasno. A če se zopet uležem, me nemara še zadavijo v spanju. Saj mi je grozil. No, naj pride, kar hoče!«

Rahmanov je šel zopet v posteljo in radi previdnosti samo vtaknil svoj revolver pod blazino. Spal je do osmih, ne da bi ga bil kdo nadlegoval.

Ko je šel Rahmanov jutraj v kavarno na zajtrk, je stal na bližnjem oglu Malajec, čigar obraz se mu je zdel znan. Spomnil se je, da je videl to brazgotino od udarca z nožem na levem licu onega domačina, ki ga je peljal h Kierstenu v »Modro zvezdo«. V kavarni se je Rahmanovu pridružil Raga-Matu. V rokah je držal holandski dnevnik. Namrdnil je svoj starikavi, opičji obraz in modro pomežiknil Rahmanovu: »Kako Vam gre?«

»Hvala lepa! Prav slabo.«

»Ali ste že dobili službo?«

»Doslej še ne.«

»Jaz pa se odpeljem na otok Javo, v Batavijo. Izvrstni pogoji. Podpisal sem pogodbo za tri mesece z vožnjo tja v prvem razredu.«

»No, in vožnja nazaj?«

»Te pa mi ne plačajo. Saj lahko odpotujem kam daleč, v Ameriko recimo, in bi jih to preveč stalo. Zdaj si zopet v spomin kličem holandsčino, ker že dolgo nisem imel vaje.« Pokazal je svoj časopis. »In pomislite: Takoj sem naletel na neprijetno novico. Umrl je moj dobri prijatelj Alojz van der Coolen, s katerim sem se seznanil pred davnimi leti v isti Bataviji. Bil je znan veletrgovec. Pretekli mesec je umrl v Amsterdamu. Od njega kaj takega nisem pričakoval!«